

**ОПРАЦЮВАННЯ НОВАЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ 2019 р.
НА ЗАНЯТТЯХ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЛІНГВІСТИЧНІ ОСНОВИ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА»**

Однією з основних професійно-орієнтованих дисциплін підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» освітньо-професійної програми «Документознавство та інформаційна діяльність» є навчальна дисципліна «Лінгвістичні основи документознавства». Об'єктом її вивчення названо текст службового документа, його призначення, структура, мовне оформлення [2]. Тому вивчення новацій українського правопису 2019 р. є важливим і обов'язковим.

Донедавна чинним був «Український правопис» [3] 1989 року. Однак за час незалежності України науковцями здійснено велику кількість мовознавчих та історичних досліджень, організовано правописні дискусії. Це спонукало до потреби розробити новий правопис на засадах української правописної традиції та новітніх мовних явищ, що наразі поширені у сферах суспільного, наукового й культурного життя тощо. Зокрема, у виданні «Український правопис» [4] 2019 року кодифіковано засадничі й найбільш поширені чи спірні орфографічні положення, зокрема низку норм «харківського» правопису 1928 року.

Майбутнім фахівцям-документознавцям необхідно пояснити низку запроваджених правописних змін у написанні слів, а також виробити навички грамотного письма під час створення документних текстів [1]. Важливо всі нововведення розділити на три частини, а саме: зміни у написанні слів, варіантні доповнення і зміни у вживанні розділових знаків.

Зміни у написанні слів торкнулися насамперед йотування. Тепер студенти мають виробити навичку писати з буквою «є» такі слова – *проект, проєкція, фое*. Писати менше слів через «дефіс» – *експрезидент, віцепрем'єр, віцеконсул, пресконференція* тощо. Окремо записувати слова з числівником «пів» – пів аркуша, пів роботи, пів години, пів України. Наразі введено фемінітиви – *депутатка, директорка, членкиня, професорка*. Однак потрібно звернути увагу на те, що ці слова не введено в науковий і офіційно-діловий стилі, оскільки ще не внесено зміни у Класифікатор професій. Також зміни торкнулися написання державних свят – *День Незалежності України, День Соборності України*.

Унормовано написання назв інтернетних сервісів (пишуться українською мовою і відмінюються, наприклад: *твітер – твітера, гугл – гугла*). Але назви сайтів з родовим словом пишемо з великої букви та в лапках (соціальна мережа «*Твітер*»)

Це основні найважливіші нововведення. Але майбутні фахівці, що працюватимуть із текстами, повинні знати й інші зміни, щоб правильно писати реквізити документів. Найперше це стосується правопису імен та прізвищ людей, відмінювання назв населених пунктів. Наприклад, відбулися зміни у написанні слів без варіантів *Ігорю, Олеже, Ігорьович, Ізабелі, Жізелі*.

Іменники чоловічого роду II відміни в давальному відмінку мають паралельні закінчення -у (-ю), -ові (-еві). В офіційно-діловому стилі традиційно перевага надається закінченням -у (-ю). Однак якщо в тексті вжито поряд кілька іменників чоловічого роду у формі давального відмінка однини, то для уникнення повтору відмінкового закінчення спочатку вживається закінчення -ові (-еві), а потім -у (-ю): *Ісаєнкові Геннадію Андрійовичу, директорові інституту*. Крім того, у прізвищах (іменники чоловічого роду другої відміни на -ин, -ін, -їн) в давальному відмінку однини можна писати закінчення не тільки -у, як це було у правописі 1989 року [3], але й -ові, наприклад: *Ковалишину – Ковалишинові, Ільїну – Ільїнові* та ін. Оскільки в Україні поширені прізвища російського походження, то увагу студентів треба скерувати на зміни у написанні окремих російських прізвищ. Під час перекладу українською мовою російські прізвища прикметникового походження із закінченням на -ой потрібно передавати через -ий,

наприклад: *Ланской – Ланський, Степовой – Степовий*, але незмінним залишилося написання *Лев Толстой*.

Затверджено, що під час перекладу білоруський і російських імен потрібно вживати українські відповідники, а саме: *Давид (рос.) – Давид (а не Давід), Владимир (рос.) – Володимир (а не «Владімір»)*. Винятками є узвичаєні імена деяких білоруських письменників та діячів культури – *Алесь Адамович, Пятрусь Бровка, Ригор Бородулін* та ін. Написання чоловічих та жіночих імен, що походять з інших мов (крім російської та білоруської), транслітеруємо, наприклад: *Владімір* (з румунської мови), *Владімер* (з грузинської мови), *Давід* (з німецької мови), *Давіт* (з вірменської мови). Також у власних іншомовних іменах та прізвищах без подвоєння -кк- пишемо *Дікенс, Текерей, Бекі* (але *Маккартні, Маккензі, Маккенна, Маккінлі*).

На практичних заняттях необхідно досконало опрацювати варіантні доповнення правопису. У правописі 1989 року [3] було зазначено, що закінчення слова II відміни у родовому відмінку однини залежить від його лексичного значення, наприклад, закінчення -а (я) мають іменники чоловічого роду, що означають назви осіб, власні імена та прізвища (*працівника, інженера, Вадима, Недригайла*); назви предметів (*апарата, принтера*); назви населених пунктів (*Луцька, Парижа*). У правописі 2019 року [4] впроваджено паралельну форму написання назв деяких міст у родовому відмінку однини з -у, -ю та з -а, -я, а саме: *Амстердама –Амстердаму, Гомеля – Гомелю, Парижа – Парижу, Чорнобиля – Чорнобилю*.

Серед варіантних доповнень розмежувати і пояснити вживання «и» на початку і в кінці слів (*ирій, меншости*); заміну приголосного «т» замість «ф» (*Атени, етер*); заміну буквосполучення «ау» на «ав» (*пауза – павза*); збільшення кількості слів з «г» (*Гета, Гонгадзе*).

Найважливішою інноваційною зміною правопису [4] у вживанні розділових знаків стало введення нового розділового знаку «скісна риска» в офіційно-діловому та науковому стилях. Рекомендовано ставити скісну риску між однорідними членами речення у значенні, близькому як до єднального (=і), так і до розділового (=або) сполучників: *правильне / неправильне написання, регулярність / нерегулярність оплати праці*; на позначення року, що не збігається з календарним, напр.: *у 2020/2021 навчальному році*; Позначати співвідношення певних величин, параметрів (*гривня / долар*); графічні скорочення (*р/р – розрахунковий рахунок, п/п – по порядку, т/к – телеканал*). Крім того, розширено кількість символів, що позначають «лапки» і «дужки», а також прописано правила їхнього вживання.

Отже, знання мовних норм надзвичайно важливе для грамотного написання тексту та інших реквізитів документа. Тому вивчення новацій українського правопису 2019 року необхідне під час підготовки висококваліфікованих фахівців зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Уміння й навички роботи з правописом стануть у нагоді під час написання слів з чергуванням голосних і приголосних, апострофом і «м'яким знаком», відмінкових закінчень, перекладу і транслітерації імен та прізвищ з інших мов, вживання розділових знаків тощо. Рекомендуємо користуватися виданням «Український правопис» 2019 р. [4], що вийшло друком у видавництві «Наукова думка».

Список використаних джерел

1. Лінгвістичні основи документознавства: методичні рекомендації до самостійної роботи зі спеціальності 6.020105 «Документознавство та інформаційна діяльність» напряму 0201 «Культура» студентів заочної форми навчання / уклад.: І. В. Бурлакова, Т. М. Дячук, С. В. Литвинська. Київ, 2017. 70 с.
2. Литвинська С. В. Лінгвістичні основи документознавства: навч. посіб. Київ, 2020. 128 с.
3. Український правопис. Київ: Наукова думка, 1990. 240 с.
4. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019. 392 с.

